

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการออมนี้ จะอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเงินเกี่ยวกับความต้องการถือเงินมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อใช้ในการศึกษาสมมติฐานต่างๆ ซึ่งทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบไปด้วย ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่องของ John Maynard Keynes, ทฤษฎีความต้องการถือเงินของ Milton Friedman และแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของอัตราดอกเบี้ยต่อการระดมเงินออมทรัพย์ของ McKinnon ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่อง (Liquidity Preference Theory)

จากแนวคิดของจอห์น เมนาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ในหนังสือ The General Theory of Employment, Interest, and Money ที่ได้เขียนขึ้นในปีพ.ศ. 2479 ซึ่งได้ปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิก และได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความต้องการถือเงิน โดยพิจารณาความต้องการถือเงินของบุคคลในระบบเศรษฐกิจในแง่ของความพอใจในสภาพคล่อง ซึ่งในทัศนะของเคนส์ บุคคลจะมีความต้องการถือเงินเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย (Transaction Demand for Money)

ความต้องการถือเงินประเภทนี้ เป็นการถือเงินเพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวในการใช้จ่ายประจำวัน ซึ่งในการดำรงชีวิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตรา ไม่ว่าจะประชาชนหรือหน่วยธุรกิจย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย กล่าวคือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความจำเป็นในการถือเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการเพื่อการดำรงชีพในแต่ละวัน เช่น ซื้ออาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค รวมถึงภาคธุรกิจที่มีความจำเป็นในการถือเงินเพื่อการดำเนินธุรกิจประจำวันด้วย

ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันของส่วนบุคคลจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับรายได้ที่จะได้รับ ถ้าได้รับรายได้มากขึ้น ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันก็มากขึ้น ถ้ารายได้น้อยลง ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันก็น้อยลง และเนื่องจากบุคคลจำเป็นต้องถือเงินจำนวนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายเป็นประจำทุกวัน ทั้งๆ ที่โดยปกติบุคคลทั่วไปจะไม่ได้รับรายได้ทุกวัน แต่จะได้รับรายได้เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปี ขณะที่การใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการมีเป็นประจำทุกวันไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือภาคธุรกิจ ความต้องการถือเงินเพื่อการนี้จึงขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จะได้รับรายได้ในคราวต่อไป หรือความถี่ในการได้รับรายได้นั้นเอง ผู้ที่ได้รับรายได้เป็นรายปีย่อมมีความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันเป็นจำนวนมากกว่าผู้ที่ได้รับรายได้เป็นรายเดือน และผู้ที่ได้รับรายได้เป็นรายเดือนจะมีความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันในปริมาณที่มากกว่าผู้ที่ได้รับรายได้เป็นรายสัปดาห์

ในทำนองเดียวกันกับส่วนบุคคล ธุรกิจย่อมมีความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในการดำเนินงานเป็นประจำทุกวัน ซึ่งมีจำนวนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรายได้ที่ธุรกิจจะได้รับในแต่ละครั้ง และเนื่องจากธุรกิจส่วนหนึ่งไม่ได้รับรายได้เป็นประจำทุกวัน ดังนั้น ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานของธุรกิจจึงขึ้นอยู่กับความถี่ในการได้รับรายได้ ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาที่จะได้รับรายได้จากการผลิตและการขายสินค้าและบริการแต่ละครั้งด้วย นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความถี่ในการใช้จ่าย ซึ่งจะมีค่ามากขึ้นตามจำนวนกิจกรรมของธุรกิจ ธุรกิจที่มีหน่วยงานและขั้นตอนในการดำเนินงานมากย่อมมีความจำเป็นในการใช้จ่ายบ่อยครั้งกว่าธุรกิจที่มีหน่วยงานและขั้นตอนในการดำเนินงานน้อยกว่า

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันขึ้นอยู่กับรายได้ที่จะได้รับ ความถี่ในการได้รับรายได้ และความถี่ของการใช้จ่าย

2. ความต้องการถือเงินไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน (Precautionary Demand for Money)

ความต้องการถือเงินไว้ใช้ในยามฉุกเฉินเกิดจากความไม่แน่นอนของรายรับและรายจ่ายในอนาคตที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น ในกรณีของบุคคล อาจเกิดการเจ็บป่วยหรือการว่างงาน ส่วนในกรณีของธุรกิจ อาจเกิดการรายรับที่จะได้ไม่เป็นไปตามกำหนด หรือถือเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในกรณีที่เกิดหนี้สินและค่าใช้จ่ายเฉพาะหน้า

เนื่องจากค่าใช้จ่ายในกรณีเหตุฉุกเฉิน อาจจะมีจำนวนมากกว่าจำนวนเงินที่ถือสำรองไว้ แหล่งเงินกู้และวิธีการซื้อขายหลักทรัพย์จึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความต้องการถือเงินเพื่อการนี้ด้วย (พิศมัย จารุจิตติพันธ์, 2531) กล่าวคือ บุคคลและธุรกิจที่ไม่สามารถกู้เงินจากแหล่งใดได้เลย (เนื่องจากเป็นบุคคลหรือธุรกิจที่ไม่น่าเชื่อถือ) ย่อมมีความจำเป็นต้องถือเงินเพื่อใช้จ่ายในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินเป็นจำนวนมาก ในขณะที่บุคคลและธุรกิจที่สามารถกู้เงินจากแหล่งต่างๆ ได้โดยง่ายและรวดเร็ว ย่อมไม่มีความจำเป็นต้องถือเงินเพื่อการนี้ไว้มากนัก ส่วนในกรณีการซื้อขายหลักทรัพย์ (เช่น หุ้นสามัญ) หากสามารถกระทำได้รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อย ก็ไม่จำเป็นต้องถือเงินไว้มากนัก เพราะสามารถเปลี่ยนหลักทรัพย์เป็นเงินสดได้ในทันทีที่ต้องการ แต่จะต้องมีการถือเงินไว้มากขึ้นถ้าการซื้อขายหลักทรัพย์กระทำได้ล่าช้าและเสียค่าใช้จ่ายสูง

นอกจากนี้ การถือเงินเพื่อการใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉินยังสามารถถือในรูปของเงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposits) ได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากสามารถเบิกเป็นเงินสดได้รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายต่ำ อีกทั้งยังมีข้อดีที่ผู้ถือเงินสามารถได้รับดอกเบี้ยจากการฝากเงินด้วย

ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ยามฉุกเฉินนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ เช่นเดียวกับความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย แต่อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งไม่สามารถแยกออกได้โดยชัดเจนว่าถือเงินไว้เพื่อวัตถุประสงค์ใดเป็นจำนวนเท่าไร อีกทั้งการใช้เงินในกรณีฉุกเฉินไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน จำนวนเงินที่ถือไว้เพื่อการนี้จึงไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปตามรายได้ เหมือนกันความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน และบางครั้งการเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ก็ไม่มีผลกระทบต่อความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉิน ดังนั้น จึงอาจรวมการถือเงินทั้งสองประเภทนี้เข้าไว้ด้วยกันได้ และโดยปกติแล้วความต้องการถือเงินทั้งสองประเภทนี้จะไม่เปลี่ยนแปลงตามอัตราดอกเบี้ย เว้นแต่ ณ ระดับที่อัตราดอกเบี้ยสูงมากๆ จะมีผลให้ความต้องการถือเงินทั้งสองประเภทนี้ลดลง (สุรักษ์ บุญนาค และ วณิ ฉ่อยเกียรติกุล, 2541)

3. ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for Money)

ความต้องการถือเงินประเภทจับจ่ายใช้สอยและการถือเงินไว้ใช้ยามจำเป็นนั้น แนวความคิดของเคนส์ไม่มีส่วนขัดแย้งกับแนวคิดของคลาสสิกแต่อย่างใด การถือเงินสดประเภทนี้จึงทำหน้าที่ในฐานะเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเพียงประการเดียวเท่านั้น

แนวความคิดของสำนักคลาสสิกมีความเชื่อว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไม่ถือเงินไว้เกินความจำเป็นในการจับจ่ายใช้สอย (รวมทั้งถือไว้ใช้ยามฉุกเฉินด้วย) มิเช่นนั้นจะก่อให้เกิดการสูญเสียของรายได้ที่ควรจะได้ อันได้จากการลงทุนในการซื้อหลักทรัพย์ ถึงแม้ว่าอัตราดอกเบี้ยจะต่ำมาก แต่การที่ได้รับความตอบแทนบ้างก็ยังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย เคนส์ชี้ให้เห็นว่าการซื้อหลักทรัพย์นั้นก็คือการเก็งกำไรนั่นเอง ในกรณีเช่นนี้หมายความว่า ผู้ซื้อหลักทรัพย์ต้องการคาดคะเนอัตราดอกเบี้ยในระหว่างที่ถือหลักทรัพย์อยู่ ถ้าในกรณีที่คาดว่าอัตราดอกเบี้ยในอนาคตจะสูงขึ้น ก็จะต้องถือเงินสดแทนการถือสินทรัพย์ในรูปของหลักทรัพย์ ความไม่แน่นอนของอัตราดอกเบี้ยในอนาคตเช่นนี้ทำให้ประชาชนต้องการถือเงินสดไว้เพื่อเก็งกำไร แต่หากอัตราดอกเบี้ยในอนาคตเป็นแน่นอนแล้ว จะไม่มีความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร ดังนั้น แนวความคิดความต้องการถือเงินของสำนักคลาสสิกกับของเคนส์ก็จะไม่มีความขัดแย้งเช่นเดียวกัน

ความต้องการถือเงินเพื่อการเก็งกำไรนี้มีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ หากดอกเบี้ยเงินฝากต่ำ คนจะไม่นิยมฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์แต่จะนิยมซื้อหลักทรัพย์สูงขึ้น ทำให้ราคาหลักทรัพย์ปรับตัวสูง มีผลทำให้คนขายหลักทรัพย์เพราะจะได้กำไรจากการขาย (Capital Gain) และจะหันมาถือเงินเพื่อไว้เก็งกำไรสูงขึ้น ดังนั้น เมื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำจึงทำให้มีความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรสูง แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะทำให้ความต้องการถือเงินประเภทนี้ลดต่ำลง

เพื่อให้เข้าใจความต้องการถือเงินประเภทนี้ได้ชัดเจนขึ้น เคนส์ได้กำหนดสมมติฐานอย่างง่ายในการศึกษาว่า "ในระบบเศรษฐกิจมีสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Assets) อยู่เพียง 2 ชนิด ได้แก่ เงิน (Money) และพันธบัตร (Bonds) โดยเงินเป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องอย่างแท้จริง แต่ไม่ให้อผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยเลย ส่วนพันธบัตรซึ่งเป็นตราสารแสดงการเป็นหนี้ระยะยาวนั้น มีลักษณะเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีสภาพคล่องแต่ให้อผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ย"

บุคคลจะต้องเลือกระหว่างอรรถประโยชน์จากเงิน (สภาพคล่องจากการถือเงิน) และอรรถประโยชน์จากพันธบัตร (รายได้จากการถือพันธบัตร ซึ่งอยู่ในรูปดอกเบี้ยหรือรายได้จากการถือพันธบัตรในแต่ละปี และรายได้จากการเปลี่ยนแปลงของราคาพันธบัตรในขณะที่มีการซื้อขาย) โดยเลือกถือสินทรัพย์ที่ให้อรรถประโยชน์มากกว่า

โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงของราคาพันธบัตรจะขึ้นอยู่กับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยตลาด (Market Rate) หากอัตราดอกเบี้ยลดลง พันธบัตรจะมีราคาสูงขึ้น ถ้าอัตรา

ดอกเบี๋ยสูงขึ้น พันธบัตรจะมีราคาถูกลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยตลาดในอนาคตเป็นสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น นักลงทุนทางการเงินหรือบุคคลที่เลือกถือระหว่างเงินกับพันธบัตรจึงจำเป็นต้องคาดคะเนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในตลาดในอนาคตว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยการเปรียบเทียบระหว่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันกับอัตราดอกเบี้ยในอดีตที่ผ่านมา

ในกรณีที่พบว่าอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันสูงและสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในอดีต นักลงทุนจะคาดคะเนว่าอัตราดอกเบี้ยในอนาคตน่าจะมีแนวโน้มที่ลดลง และถ้าอัตราดอกเบี้ยในอนาคตลดต่ำลงจริง นักลงทุนก็น่าจะได้รับกำไรจากการถือพันธบัตร เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงจะส่งผลให้พันธบัตรมีราคาสูงขึ้น ในกรณีนี้ นักลงทุนจะพอใจที่จะถือพันธบัตรมากกว่าเงินสด จึงสรุปได้ว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูง ความต้องการถือเงินจะมีน้อย

ในทางตรงกันข้าม ถ้าพบว่า อัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันต่ำและต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในอดีตมาตลอด นักลงทุนจะคาดคะเนว่าอัตราดอกเบี้ยในอนาคตน่าจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้น และถ้าอัตราดอกเบี้ยในอนาคตปรับตัวสูงขึ้นจริง พันธบัตรจะมีราคาลดลง ดังนั้น เมื่อถึงเวลานั้นผู้ที่ซื้อพันธบัตรในปัจจุบันย่อมจะเสียประโยชน์ ในกรณีนี้ นักลงทุนจะพอใจที่จะถือเงินสดมากกว่าถือพันธบัตร จึงสามารถสรุปได้ว่า เมื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ ความต้องการถือเงินจะมีมาก

2.1.2 ทฤษฎีความต้องการถือเงินของ Milton Friedman

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีปริมาณเงินแนวใหม่ที่ผสมผสานแนวคิดระหว่างแนวคิดในยุคก่อนเคนส์และยุคเคนส์เข้าด้วยกัน และสร้างขึ้นโดยอาศัยหลักการของการแสวงหาอัตราผลตอบแทนสูงสุดในการเลือกถือเงินหรือสินทรัพย์ ซึ่งสินทรัพย์ที่เป็นทางเลือกในการถือของแต่ละบุคคลมีความหลากหลาย ไม่ได้มีเพียงแต่พันธบัตรและเงินเท่านั้น นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังให้ความสนใจกับความต้องการถือเงินเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีปริมาณเงินในแง่ของความต้องการถือเงิน ซึ่งมองว่า เงิน คือ ทรัพย์สินอย่างหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่มีความคงทนถาวร สามารถเก็บสะสมในรูปของความมั่งคั่ง โดยมีแนวคิดหลักเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการถือเงิน (ชมเพลิน จันทร์เรืองเพ็ญ, 2546) ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่ถืออยู่ทั้งหมดในรูปต่างๆ อันเปรียบเทียบกับงบประมาณที่จำกัด

ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินสามารถที่จะเลือกถือทรัพย์สินได้ในหลายรูปด้วยกัน โดยแต่ละบุคคลจะแบ่งสรรการถือทรัพย์สินอยู่ในรูปต่างๆ เพื่อให้ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ จะแบ่งสรรการถือทรัพย์สินในลักษณะที่อัตราผลตอบแทนกันระหว่างทรัพย์สินในรูปหนึ่งกับทรัพย์สินในอีกรูปหนึ่งเท่ากันกับอัตราที่พอใจที่จะทำการทดแทน รูปแบบในการถือทรัพย์สินมีอยู่ด้วยกัน 5 รูปแบบ คือ เงิน พันธบัตร หุ้น สินค้าคงทนและทุนมนุษย์

2. ราคาและอัตราผลตอบแทนของทรัพย์สินในรูปแบบต่างๆ

ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการถือเงินจะเป็นเครื่องกำหนดปริมาณของทรัพย์สินในรูปของเงินที่คนต้องการถือ เนื่องจากต้นทุนค่าเสียโอกาสของการถือเงินคืออัตราผลตอบแทนที่จะได้รับจากการไม่ถือเงิน แต่ถืออยู่ในรูปของทรัพย์สินประเภทอื่นๆ ดังนั้น ในการเลือกถือเงินหรือสินทรัพย์ผู้ถือจึงมีการพิจารณาอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์เหล่านั้นประกอบการตัดสินใจด้วย

3. รสนิยมและความพอใจของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน

รสนิยมและความพอใจของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินในการถือเงินอาจเปลี่ยนแปลงไปได้เนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ ที่นอกเหนือจากสาเหตุทางด้านรายได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ แต่ละบุคคลจะให้คุณค่าเกี่ยวกับการมีสภาพคล่องแตกต่างกันออกไป เช่น บุคคลบางคนให้คุณค่าแก่การมีสภาพคล่องสูง เนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่ชอบเสี่ยงกับความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต บุคคลผู้นี้จะเป็นผู้มีรสนิยมและความพอใจที่จะถือเงินไว้ในมือเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกัน บุคคลบางคนอาจมีรสนิยมชอบความเสี่ยงจึงอาจพอใจที่จะถือสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น หุ้น เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนในอัตราที่สูงกว่า

อย่างไรก็ตาม Friedman ได้สรุปว่า ในการตัดสินใจถือเงินควรพิจารณาจากปัจจัย 5 ประการ ซึ่งเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$M^d = f(U, P, y, i, \Delta P)$$

โดยที่	M^d	=	ปริมาณความต้องการถือเงิน (Demand for Money)
	U	=	อรรถประโยชน์ของเงิน (Utility of Money Balance)
	P	=	ระดับราคา (Price Level)
	y	=	ระดับรายได้ที่แท้จริง
	i	=	อัตราดอกเบี้ย (Interest Rate)
	ΔP	=	อัตราการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา (Rate of change in price level)

ในการศึกษาโดยทั่วไป มักจะกำหนดให้อรรถประโยชน์จากการถือเงินมีค่าคงที่ เนื่องจากการพิจารณาเรื่องอรรถประโยชน์ไม่สามารถได้ข้อสรุปเป็นทิศทางที่ชัดเจน และพบว่า มีอิทธิพลในการตัดสินใจถือเงินน้อยมาก นอกจากนี้ ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงของราคาจะส่งผลต่อความต้องการถือเงินได้นั้น จำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานมาก จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงอรรถประโยชน์และอัตราการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาในสมการ ดังนั้น สามารถเขียนฟังก์ชันความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการถือเงินกับปัจจัยต่างๆ ที่กำหนดความต้องการถือเงินได้ดังนี้

$$M^d = f(P, y, i)$$

นั่นคือ ความต้องการถือเงินตามทัศนะของ Friedman นั้น ขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้า รายได้ที่แท้จริง และอัตราดอกเบี้ย

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของอัตราดอกเบี้ยต่อการระดมเงินออมทรัพย์ของ McKinnon

นอกจากรายได้จะเป็นตัวกำหนดการออมทรัพย์ที่สำคัญแล้ว McKinnon ยังเสนอแนวคิดว่า อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งเป็นผลตอบแทนของเงินออม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดการออมทรัพย์เช่นเดียวกัน และจะเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่อการลงทุนและการพัฒนาโดยส่วนรวม (McKinnon R.I., 1973)

ทั้งนี้ McKinnon ยังกล่าวอีกว่า การถือเงินที่แท้จริงสามารถเพิ่มความโน้มเอียงในการออม ดังนั้น นโยบายการเงินที่มุ่งใจให้เอกชนเพิ่มการสะสมสินทรัพย์ทางการเงินจะกระตุ้นการออมของเอกชน นอกจากนี้ ในระบบเศรษฐกิจที่มีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ซึ่งทำให้อัตราความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโดยส่วนรวมขยายตัวขึ้น และรายได้เพิ่มขึ้น จะทำให้การถือสินทรัพย์ทางการเงินเพิ่มขึ้น ความโน้มเอียงของการออมจะเพิ่มขึ้นตามมาเช่นกัน

หากสมมติให้เงินมีความหมายรวมถึงเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ในธนาคารพาณิชย์ ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ทางการเงินของผู้ออม ที่มีสภาพคล่อง โดยผู้ออมแต่ละคนสามารถเลือกถือเงินหรือสินค้าได้ และสมมติว่าผู้ถือเงินสามารถคาดการณ์อัตราเงินเฟ้อ (Expected inflation) ได้อย่างแน่นอน ดังนั้น จะเห็นว่าที่ระดับของการพัฒนาหนึ่งๆ ของประเทศ ค่าของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่แท้จริง (อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงินลบด้วยอัตราเงินเฟ้อ) ของเงินออม ซึ่งถือเป็นตัวกำหนดการถือเงินหรือการออมเงินที่แท้จริงของเอกชน (M/P) จะมีความสัมพันธ์กับปริมาณเงินออม ทั้งนี้เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากนั้นถูกใช้เป็นที่สนใจเพื่อก่อให้เกิดการขยายตัวของการออมทรัพย์ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากส่วนใหญ่แล้ว การลงทุนโดยใช้ทุนของตนเองมีความสำคัญลดลง แต่การใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนภายนอกมีบทบาทมากขึ้น โดยแหล่งเงินทุนภายนอกที่สำคัญ คือ สถาบันการเงินต่างๆ ที่มีส่วนช่วยในการระดมเงินออมและช่วยจัดสรรเงินออมให้ถูกนำไปใช้เพื่อการลงทุนได้มากยิ่งขึ้นด้วย

จากข้อสมมติข้างต้น สามารถเขียนฟังก์ชันความต้องการถือเงินที่แท้จริง (M/P) ซึ่งถูกกำหนดโดยอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (r) และรายได้ที่แท้จริง (Y) ดังนี้

$$M/P = f(Y, r)$$

$$\text{โดยที่ } f_1 = \frac{\partial(M/P)}{\partial(Y)} > 0 \quad \text{และ} \quad f_2 = \frac{\partial(M/P)}{\partial(r)} > 0$$

จึงสรุปแนวคิดของ McKinnon ได้ว่า ความต้องการถือเงินที่แท้จริงสามารถเพิ่มความโน้มเอียงในการออม และ McKinnon ได้เสนอฟังก์ชันการออมตามโครงสร้างการทางการเงินอย่างง่าย แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการออม รายได้ และผลตอบแทน ดังนี้

$$S = S(Y, r)$$

โดยที่	S	=	การออม
	Y	=	รายได้
	r	=	ผลตอบแทนจากการออมทรัพย์ ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทต่างๆ

จากที่กล่าวมา จึงอาจสรุปจากแนวคิดของ McKinnon ได้ว่า อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงของการถือเงินมีอิทธิพลในทางบวกต่อความโน้มเอียงในการออม หรือกล่าวได้ว่า อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีอิทธิพลต่อปริมาณเงินออมในธนาคารพาณิชย์และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากความสำคัญของการออมและปัญหาการขาดแคลนเงินออมภายในประเทศเป็นเหตุให้มีผู้สนใจและทำการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือน ตลอดจนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยทำการศึกษาในประเด็นที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ทำให้ข้อมูลที่น่าสนใจแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมีทั้งข้อมูลเชิง เศรษฐศาสตร์ ภูมิภาคที่เป็นอนุกรมเวลา (Time-series data) ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) รวมถึงข้อมูลจากการสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมภาคครัวเรือนทั่วประเทศ (Socioeconomic Survey: SES) ด้วย โดยวิธีการศึกษาที่พบมากที่สุดในงานวิจัยเหล่านี้ คือ การใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด หรือ Ordinary Least Squares ทั้งนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรม การออมและปัจจัยที่กำหนดการออมนั้นจะอาศัยแนวคิดและทฤษฎีการบริโภคเป็นหลัก ได้แก่ ทฤษฎี การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Theory of Consumption) ทฤษฎีการ บริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption) ทฤษฎีการ บริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร (Permanent Income Theory of Consumption) และทฤษฎีการ บริโภคแบบวงจรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption)

นอกจากนี้ งานวิจัยแต่ละชิ้นยังได้ทำการศึกษาโดยพิจารณาถึงปัจจัยทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคมและปัจจัยทางประชากรศาสตร์แตกต่างกันไปในหลายๆ ประเด็น ซึ่งประเด็นสำคัญที่มีการศึกษาและสามารถรวบรวมมาได้ สรุปถึงเนื้อหาสาระสำคัญของปัจจัยที่มี

อิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนโดยแยกพิจารณาเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

1. รายได้ เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีการศึกษามากที่สุด เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมโดยตรง เพราะเงินออมนั้นเป็นเงินส่วนที่เหลือจากรายได้ที่หักค่าใช้จ่ายแล้ว ทั้งนี้แม้ว่าผู้วิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการออมโดยใช้ข้อมูล, กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาและระยะเวลาในการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ผลการศึกษาของทุกคนให้ผลที่เหมือนกัน คือ รายได้เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนและมีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานและทฤษฎีการออมไม่ว่าจะเป็นรายได้ปัจจุบัน รายได้ถาวร หรือแม้แต่อัตราดอกเบี้ยโตของรายได้ก็ตาม (Chalongphob Sussangkarn, 1989)

ผลจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้ข้อมูลภาคตัดขวางจากโครงการสำรวจเงินออมของฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ปีพ.ศ. 2523 โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มครัวเรือนในเขตเทศบาลและกลุ่มครัวเรือนนอกเขตเทศบาลของโสภณ วิจารณ์ธำรง (2528) พบว่า รายได้มีผลต่อการออมเหมือนกันในทุกกลุ่มครัวเรือน โดยไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยอื่น มีข้อสังเกตว่า ถึงแม้รายได้ในการศึกษาของโสภณนี้เป็นรายได้รวมของสมาชิกทุกคนที่มีเงินได้ในครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนและเป็นเงินได้ที่อยู่ในรูปตัวเงินเท่านั้น แต่ผลการศึกษาที่ได้ไม่ได้แตกต่างจากการศึกษาด้านรายได้ที่แบ่งการพิจารณาออกเป็นรายได้ประจำของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน (ตามทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร) ของอรรพรรณ ยี่สาร (2538) เลย แม้ว่าอรรพรรณ ยี่สารจะทำการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนทั้งประเทศ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางจากโครงการสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทยที่สำรวจโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2535/2536 และแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน และกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 15,000 บาทต่อเดือนขึ้นไปก็ตาม ผลที่ได้ยังสรุปว่ารายได้ประจำและชั่วคราวเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในทุกกลุ่มเหมือนกัน และรายได้มีผลต่อการออมในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ตาม หากแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะอาชีพแล้ว ชัยวุฒิ อัครวิภูกุล (2541) พบข้อแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา คือ รายได้ประจำไม่ใช่ปัจจัยหลักในการกำหนดการออมของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาจเนื่องจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีรายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสภาวะอากาศ หรือราคาของผลผลิต เป็นต้น แต่รายได้ประจำและรายได้ชั่วคราวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานองค์กรของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย/เจ้าของธุรกิจ ลูกจ้างภาคเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้ สมปอง แจ่มสุบิน (2544) ได้ทำการศึกษาถึงลักษณะอาชีพของกลุ่มตัวอย่างเช่นเดียวกัน แต่แบ่งการพิจารณาตามแหล่งที่มาของรายได้ (แหล่งที่มาของรายได้ที่แน่นอนกับแหล่งที่มาของรายได้ที่ไม่แน่นอน) ซึ่งผลการศึกษาที่ได้พบว่าไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทั้งที่มีแหล่งที่มาของรายได้แน่นอนและแหล่งที่มาของรายได้ไม่แน่นอนนั้น กลับมีการออมเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเหมือนกัน

นอกจากนี้ การวิจัยเพื่อพิจารณาปัจจัยสำคัญในการกำหนดการออมของประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลายังได้ผลการศึกษารายได้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอัตราส่วนของการออมต่อรายได้มากที่สุด คือ อัตราส่วนของรายได้ปัจจุบันต่อรายได้ในปีที่ผ่านมา ซึ่งงานวิจัยของอัญชลี จันทรดี (2529) ให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานวิจัยของพลพิภพ ไชยรพ (2534) ที่ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาเหมือนกัน แต่ต่างกันที่ช่วงเวลาของข้อมูลที่ใช้ กล่าวคือ อัญชลี จันทรดี วิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2513-2527 ขณะที่พลพิภพ ไชยรพ ทำการศึกษาข้อมูลอนุกรมเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2514-2533 ทั้งนี้ จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีโอกาสในการออมสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า งานวิจัยทุกชิ้นเป็นการศึกษาโดยใช้ข้อมูลitudinal เป็นสำคัญ ซึ่งงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลปฐมภูมินั้นค่อนข้างมีจำกัด ในที่นี้จะกล่าวถึงงานวิจัยของ สนธยานริศศิริกุล (2535) ที่มีการใช้ข้อมูลปฐมภูมิในการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การออมของครัวเรือนไทย ปีพ.ศ. 2517-2533 โดยรวบรวมข้อมูลจากการออกแบบสอบถามจำนวน 560 ชุด และทำการสุ่มตัวอย่างเป็นรายภาคในปี พ.ศ. 2533 ข้อมูลที่สำรวจ คือ ทศนคติ เหตุผล และจุดมุ่งหมายการออมในรูปแบบต่างๆ ประเภทของเงินออมที่อยู่ในความนิยมของประชาชน ซึ่งได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกับงานวิจัยอื่นๆ คือ รายได้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการออมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กล่าวโดยสรุป คือ รายได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การออมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลตอบแทนจากการออม นอกเหนือไปจากรายได้แล้ว ผลตอบแทนจากการออมยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการออมของครัวเรือน และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม โดยสมมติฐานพบว่า รูปแบบการออมส่วนใหญ่จะเป็นการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน และการออมนอกสถาบันการเงินมากกว่าการออมในสถาบันการเงิน เนื่องจากให้ผลตอบแทนในอัตราที่สูงกว่า

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของพรเพ็ญ ภูวิทย์พันธุ์ (2540) ที่ได้ทำการศึกษารายได้ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการออมผ่านสถาบันการเงิน โดยจำแนกเป็นธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารออมสิน พบว่าอัตราผลตอบแทนที่เป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนออมเงินในสถาบันการเงิน คือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางเดียวกัน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากผลการสำรวจพฤติกรรมการออมครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทยว่า ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมครัวเรือนและอัตราดอกเบี้ยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Bank of Thailand, Economic Research Department, 1999) ขณะที่นิภา วิบูลย์กิจวรกุล (2546) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปีกับปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่ออมเงินกับธนาคารพาณิชย์นั้น ไม่ได้พิจารณาจากอัตราดอกเบี้ยเป็นสำคัญ

3. สินทรัพย์ ตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตที่ได้จำแนกรายได้ออกเป็นรายได้ที่เกิดจากแรงงานและรายได้ที่เกิดจากสินทรัพย์หรือทรัพย์สินสมบัติ โดยในประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนใหญ่มักจะถือสินทรัพย์ในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Assets) ขณะที่ในประเทศกำลังพัฒนามักจะถือสินทรัพย์ในรูปสินทรัพย์ที่แท้จริง (Real Assets) อาทิ ที่ดิน ทองคำ เครื่องประดับมีค่า และสินทรัพย์ถาวรอื่นๆ (พรเพ็ญ ภูวิทย์พันธุ์, 2540) ทั้งนี้ จากผลการศึกษาของโสภณ ไรจน์ อังรงค์ (2528) ซึ่งได้ทดสอบสมมติฐานของ Klein-Morgan ที่ว่ารายได้มีผลในการกำหนดทิศทางการตอบสนองของการออมต่อสินทรัพย์สุทธิ ในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีความกดดันในการใช้จ่าย ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการออมและสินทรัพย์สุทธิในทางลบ ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงซึ่งไม่มีแรงกดดันในการใช้จ่ายบริโภค ความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. อัตราภาษี จากการศึกษานในเชิงทฤษฎี พบว่า ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่มีผลกระทบทางลบต่อความสามารถในการออมของครัวเรือน กล่าวคือ เมื่ออัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มขึ้น การออมของครัวเรือนจะลดลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัญชลี จันทศิริ (2529) ที่พบว่าภาษีเป็นปัจจัยที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของการออมต่อรายได้ของครัวเรือนในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่พลพิภพ ไชยรพ (2534) พบว่า ภาษีทางตรงต่อรายได้ เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการออมของภาครัฐบาล กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

5. ผลตอบแทนจากทรัพย์สินอื่นที่สามารถเลือกถือได้ ในการออมเงินนั้น นอกจากการฝากเงินในสถาบันการเงินแล้ว ประชาชนยังมีทางเลือกในการถือสินทรัพย์ทางการเงินอย่างหลากหลาย อาทิ การถือพันธบัตรรัฐบาล การลงทุนในหลักทรัพย์ หุ้นกู้ ทองคำ เป็นต้น ซึ่งสินทรัพย์เหล่านี้สามารถใช้ทดแทนการออมทรัพย์ในสถาบันการเงินได้ โดยจะแสดงความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างกัน ดังเช่น นิภา วิบูลย์กิจวรกุล (2546) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีราคาหุ้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ถือเป็นตัวแทนของการถือสินทรัพย์ชนิดหนึ่ง) กับปริมาณเงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานและทฤษฎี

6. จำนวนสาขาของสถาบันการเงิน จำนวนสาขาของสถาบันการเงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของระบบสถาบันการเงิน ที่เพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้ใช้บริการของสถาบันการเงินนั้นๆ ให้มากขึ้น ซึ่งจากผลการศึกษาของสนธยา นริสศิริกุล (2535) และนิภา วิบูลย์กิจวรกุล (2546) พบว่า จำนวนสาขาของสถาบันการเงินเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมของประชาชนในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากการที่สถาบันการเงินมีสาขามากขึ้น ทำให้เป็นการกระจายแหล่งออมเงินให้เข้าถึงผู้ออมได้มากขึ้น แนวโน้มของการออมเงินของประชาชนจึงเพิ่มขึ้นด้วย

2.2.2 ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์

ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์เป็นปัจจัยประเภทหนึ่งที่ดีว่ามีความสัมพันธ์ต่อการออม เช่นเดียวกัน ดังเช่นในทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต ซึ่งปัจจัยด้านนี้เป็นปัจจัยที่ใช้ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในระดับจุลภาค จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมมาได้ พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการออมของครัวเรือน มีดังนี้

1. อายุของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาของโสภณ โรจน์ธำรงค์ (2528) ที่ได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งในและนอกเขตเทศบาล พบว่า ผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยกลางคนประมาณอายุ 40-49 ปี ความนิยมเชิงในการออมหน่วยสุดท้ายกลับลดลง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากในกลุ่มนี้มีจำนวนผู้พึ่งพิงที่ไม่มีรายได้สูง จึงเป็นภาระแก่หัวหน้าครัวเรือน ส่วนการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างนอกเขตเทศบาลนั้น พบว่าเป็นไปตามสมมติฐาน คือ ความนิยมเชิงในการออมหน่วยสุดท้ายจะเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยกลางคน (อายุ 30-39 และ 40-49 ปี) และเริ่มลดลงเมื่อเข้าสู่วัยชรา (อายุประมาณ 50-59 ปี) อย่างไรก็ตาม ในช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ความนิยมเชิงในการออมหน่วยสุดท้ายจะกลับมาเพิ่มขึ้นอีก อาจเนื่องมาจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในช่วงนี้มีจำนวนผู้พึ่งพิงต่ำที่สุด ทั้งนี้ โสภณ โรจน์ธำรงค์ ได้สรุปผลการศึกษาว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2536 นั้น ไม่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานนี้อย่างชัดเจน

2. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน มีผลต่อการออมของครัวเรือนเช่นเดียวกัน ซึ่งมีงานวิจัยสามชิ้นที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงจะมีระดับการออมสูงกว่าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (ชัยวุฒิ อัครวิจิตร, 2541) แต่ระดับการศึกษาไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการออม อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับอายุ และจำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงจะเป็นครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุสูง และมีจำนวนผู้พึ่งพิงสูงตามไปด้วย (โสภณ โรจน์ธำรงค์, 2528)

ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้มีความแตกต่างจากผลการศึกษาของอรวรรณ ยี่สาร (2538) ตรงที่ว่า ณ ระดับรายได้ของครัวเรือนตั้งแต่ 15,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มในการอมน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า อาจเนื่องจากมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งส่งผลต่อรายได้ที่จะได้รับ รวมถึงอาจมีความรู้ในการจัดสรรเงินไปลงทุนในสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าการออมเงินอีกด้วย

ขณะที่ ณ ระดับรายได้ของครัวเรือนที่ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือนนั้น กลับให้ผลตรงกันข้าม กล่าวคือ ยิ่งหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงขึ้นเพียงใดย่อมมีแนวโน้มที่จะออมมากขึ้น อาจเนื่องจากการที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงย่อมเป็นผู้ที่รอบคอบ มองการณ์ไกล และมีความรู้ในการออมมากกว่า จึงเป็นไปได้ว่าจะทำการออมเพิ่มขึ้นเพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในอนาคต

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยของอรวรรณ ยี่สาร สามารถอธิบายเพิ่มเติมจากงานของชัยวุฒิ อัคร-
 วจิกุล และโสภณ โรจน์ธำรงค์ได้ เนื่องจากมีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระดับรายได้ด้วย ซึ่ง
 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อระดับรายได้ที่จะได้รับ และยอมส่งผลต่อระดับการ
 ออมของครัวเรือนในที่สุด

3. อาชีพหลักของครัวเรือน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออมของครัวเรือน โดยอาชีพ
 ที่มีรายได้ที่แน่นอนเป็นประจำทุกเดือน เช่น อาชีพข้าราชการและลูกจ้างเอกชนมีความสัมพันธ์กับ
 การออมในทิศทางบวก อาจเป็นเพราะการที่ทั้งทางรัฐบาลและเอกชนต่างก็มีนโยบายการบังคับ
 ออมหรือการออมแบบผูกพัน เช่น การจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นต้น (อรวรรณ ยี่สาร, 2538)
 อีกทั้งการที่มีรายได้แน่นอนและมีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากนัก ทำให้สามารถมีเงินเหลือไว้สำหรับเก็บ
 ออมได้

สำหรับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายและรับจ้างทั่วไปเป็นหลักนั้น มี
 ความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางตรงกันข้าม อาจเป็นผลมาจากการมีรายได้ที่ไม่แน่นอน เพราะ
 ประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยงที่อาจทำให้มีกำไรหรือขาดทุนได้ แม้ว่าต้องการออมเงิน แต่ไม่มีเงิน
 หรือรายได้ในจำนวนที่แน่นอนและเพียงพอต่อการเก็บออมหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว เนื่องจาก
 ต้องใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพต่อไปด้วย

4. จำนวนผู้มีเงินได้หรืออัตราการพึ่งพิง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือน
 เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของโสภณ โรจน์ธำรงค์ (2528) ที่สรุปได้ว่าจำนวนผู้พึ่งพิงมีผลต่อ
 การออมด้วยระดับความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวนโดยจำนวนผู้มีเงินได้ หมายถึง ผู้ที่อยู่
 ในวัยทำงาน ขณะที่ประชากรในวัยพึ่งพิง คือ ผู้ที่ไม่มีรายได้หรือไม่ได้ทำงานแล้ว โดยปกติได้แก่
 ประชากรที่อายุต่ำกว่า 15 ปี และมากกว่า 65 ปีขึ้นไป อัตราการพึ่งพิงจึงเป็นส่วนหนึ่งของประชากร
 ในวัยพึ่งพิงต่อประชากรทั้งหมดของครัวเรือน ทั้งนี้ ผลของจำนวนผู้มีเงินได้หรืออัตราการพึ่งพิง
 อาจมีผลต่อการออมในทางบวกหรือทางลบก็ได้ เช่น เมื่อในครัวเรือนมีจำนวนผู้มีเงินได้เพิ่มขึ้นหรือ
 มีอัตราการพึ่งพิงต่ำลง รายได้ของครัวเรือนย่อมเพิ่มขึ้น ความสามารถในการออมย่อมเพิ่มขึ้น
 ตามไปด้วย อาจส่งผลให้ครัวเรือนมีการออมมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน เมื่อจำนวนผู้มีเงินได้
 เพิ่มขึ้น แรงจูงใจในการออมของสมาชิกในครัวเรือนอาจลดลง ทำให้การออมของครัวเรือนลดลงได้

จากการค้นคว้งานวิจัยของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า มีผู้ศึกษาเป็นจำนวนมาก
 เกี่ยวกับการออมและปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการออมของประเทศ ซึ่งนอกจากงานวิจัยที่ได้

กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมในแต่ละตลาดด้วย แต่ถือว่ามีผู้ศึกษาค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการศึกษาการออมในตลาดตราสารหนี้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออม โดยจำแนกเป็นตลาด อาทิ การออมในธนาคารพาณิชย์ ตลาดหลักทรัพย์ และตลาดตราสารหนี้ ที่ค้นคว้ามาได้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พรเพ็ญ ภูวितยพันธ์ (2540) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงิน โดยจำแนกเป็นการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน ธนาคารออมสิน และการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งสามแห่ง ซึ่งถือเป็นตัวแทนการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาในช่วงปีพ.ศ. 2518-2539 ด้วยวิธีประมาณค่าจากสมการถดถอยเชิงซ้อน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบและการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ ประกอบด้วย รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ ระดับราคาสินค้าภายในประเทศ ผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวนสาขาของสถาบันการเงินทั้งระบบสำหรับการออมรวม และจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์สำหรับการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ ปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านบริษัทเงินทุน ประกอบด้วย รายได้จากทรัพย์สินส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่บริษัทเงินทุนและธนาคารพาณิชย์ ผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และจำนวนสาขาของบริษัทเงินทุน ส่วนปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านธนาคารออมสิน ประกอบด้วย รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารออมสิน และอัตราเงินเฟ้อ

ขณะที่นิภา วิบูลย์กิจวรกุล (2546) ได้ศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี 2536-2545 ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ด้วยวิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนเพื่อประมาณค่าทางเศรษฐมิติด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของพรเพ็ญ ภูวิตยพันธ์ (2540) โดยพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ ดัชนีราคาหุ้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์

ด้านงานวิจัยเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์นั้น สุวิมล ชูติจิรนาท (2540) ได้ศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์ไทยโดยรวม และดัชนีราคาหลักทรัพย์รายกลุ่มที่สำคัญ 5

กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มธนาคารพาณิชย์ กลุ่มสื่อสาร กลุ่มเงินทุนและหลักทรัพย์ กลุ่มพัฒนา อสังหาริมทรัพย์ และกลุ่มวัสดุก่อสร้างและตกแต่ง โดยอาศัยข้อมูลทฤษฎีภูมิรายเดือนตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. 2534 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2539 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อนวิธีกำลังสองน้อยที่สุด เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีราคาหลักทรัพย์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำเฉลี่ยสามเดือน ดัชนียังเสง อัตราส่วนราคาต่อกำไรสุทธิต่อหุ้น และดัชนีราคาหลักทรัพย์ในเดือนที่ผ่านมา เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาหลักทรัพย์โดยรวม และดัชนีราคาหลักทรัพย์ของแต่ละกลุ่ม

สำหรับการศึกษาในตลาดตราสารหนี้ สุชาติ อุบริพุทธิพงศ์ (2542) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีต่อดัชนีตราสารหนี้ โดยใช้เทคนิคโคอินทิเกรชัน (Co-Integration) ในการทดสอบความสัมพันธ์ระยะยาว ซึ่งมีตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่ ดัชนีตราสารหนี้เฉลี่ยของบริษัทหลักทรัพย์เอกอภังค์ จำกัด (มหาชน) และดัชนีตราสารหนี้เฉลี่ยของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) เป็นตัวแปรตาม ขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมขั้นต่ำ ปริมาณเงิน มูลค่าตามราคาตลาดของหลักทรัพย์ภาคเอกชนและภาครัฐ อัตราดอกเบี้ยที่คาดการณ์ในอนาคต อัตราผลตอบแทนที่คาดการณ์ของทรัพย์สินอื่นๆ อัตราเงินเฟ้อที่คาดการณ์ไว้ อัตราเงินเฟ้อ ปริมาณการซื้อขายตราสารหนี้ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และการขาดดุลของรัฐบาล เป็นตัวแปรอธิบาย โดยอาศัยข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2537 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2541 ผลการทดสอบพบว่ามีความสัมพันธ์ในระยะยาวระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอธิบาย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งเป็นงานวิจัยภายในประเทศไทย จะเห็นว่ามีผู้ทำ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับรายได้ของครัวเรือนมากที่สุด โดยตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน พบว่า รายได้ย่อมมีความสัมพันธ์กับการออมในทางบวก ไม่ว่าจะข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างที่ ใช้ในการศึกษาจะมีความแตกต่างกันก็ตาม อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการออมของครัวเรือนด้วยเช่นกัน ทั้งในด้านผลตอบแทนจากการออม สินทรัพย์ อัตรา ภาษี ผลตอบแทนจากสินทรัพย์อื่นที่สามารถเลือกถือได้ จำนวนสาขาของสถาบันการเงิน อายุของ หัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของครัวเรือน อาชีพหลักของครัวเรือน และจำนวนผู้มีเงินได้หรือ อัตราการพึ่งพิง เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการออมแตกต่างกันไปบ้างตามกลุ่มตัวอย่างและช่วงเวลา ที่ ทำการศึกษา

นอกจากงานวิจัยภายในประเทศไทยแล้ว ต่างประเทศก็มีการทำวิจัยเกี่ยวกับการออม เช่นเดียวกัน ซึ่งความสำคัญของการศึกษานั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการลดลงในส่วนของภาคเอกชนของแต่ละประเทศเช่นเดียวกับการศึกษาในประเทศไทย นอกจากเหตุผลที่ทำให้เกิดการศึกษาแล้ว ข้อมูลที่ใช้และวิธีการศึกษายังใกล้เคียงกันด้วย อาจแตกต่างกันบ้างที่งานวิจัยของต่างประเทศนั้น มีการศึกษาถึงแรงจูงใจในการออม (Saving motives) ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการออมเพื่อให้ยามเกษียณ (Retirement saving) แรงจูงใจทางมรดก (Bequest motive) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงจูงใจในการออมเพื่อใช้ยามฉุกเฉิน (Precautionary saving) ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มี การศึกษามากนัก นอกจากนี้ การศึกษาในต่างประเทศมักใช้ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรและทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตเป็นส่วนใหญ่

ผลการศึกษากการออมในแต่ละประเทศที่ได้มีความแตกต่างกันและขัดแย้งกันบ้าง ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับการออมในประเทศอินเดียของ Loayza N. and Shankar R. (1998) ที่พบว่า อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงมีผลในทิศทางเดียวกันต่อการออมรวมของภาคเอกชนในระยะยาว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การเพิ่มขึ้นของรายได้ภาคเอกชนกลับไม่มีผลต่ออัตราการออมของภาคเอกชนเลย รวมทั้งปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กับการออมภาคเอกชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการออมของภาคเอกชน ดังเช่นในงานวิจัยที่ผ่านมา

ขณะที่การศึกษากการออมของภาคเอกชนในประเทศเม็กซิโก พบว่า ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการออมของภาคเอกชนในประเทศเม็กซิโก คือ อัตราภาษี รวมทั้ง ราคาน้ำมันในตลาดโลกและระดับผลผลิตของประเทศสหรัฐอเมริกา (Burnside Craig, 1998) ซึ่งตรงกันข้ามกับการลดลงของการออมภาคเอกชนในประเทศโคลัมเบีย ที่จากงานวิจัยพบว่า ไม่ได้เป็นผลมาจากอัตราภาษี (Lopez M.A. and Ortega R.J., 1998)

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับตลาดเงินฝากในสหรัฐอเมริกาของ Bruce C. Cohen and George G. Kaufman (1965) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงตัวแปรทางด้านโครงสร้างและเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของเงินฝาก โดยตัวแปรทางด้านโครงสร้างในงานศึกษานี้คือ จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ และอัตราผลตอบแทน ขณะที่ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจคือ รายได้ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ข้อมูลปริมาณเงินฝากรวม เงินฝากเมื่อเรียก และเงินฝากประจำในปี ค.ศ. 1951-1961 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยการ

สร้างสมการถดถอย ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ อัตราผลตอบแทน และ รายได้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปริมาณเงินฝากอย่างมีนัยสำคัญ

ขณะที่ในประเทศปากีสถาน Mohammed Nishat and Rozina Shaheen ได้มีการศึกษา ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนในตลาดทุน โดยตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรม ดัชนีราคาผู้บริโภค ปริมาณเงินใน ความหมายแคบ (M1) และอัตราดอกเบี้ยในตลาดเงิน ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูล รายไตรมาสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 – 2004 ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมมี อิทธิพลมากที่สุดต่อราคาหลักทรัพย์ในประเทศปากีสถานโดยมีความสัมพันธ์ต่อราคาหลักทรัพย์ ในทิศทางเดียวกัน ขณะที่อัตราเงินเพื่อมีความสัมพันธ์ต่อราคาหลักทรัพย์ในทิศทางตรงกันข้าม

จากแนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงจะ พิจารณาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากเป็นการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยปัจจัยที่จะนำมาศึกษาจะประกอบไปด้วย รายได้ประชาชาติหรือผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศที่แท้จริง ปริมาณเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก อัตราปันผลตอบแทน อัตราดอกเบี้ย พันธบัตรรัฐบาล และอัตราแลกเปลี่ยน